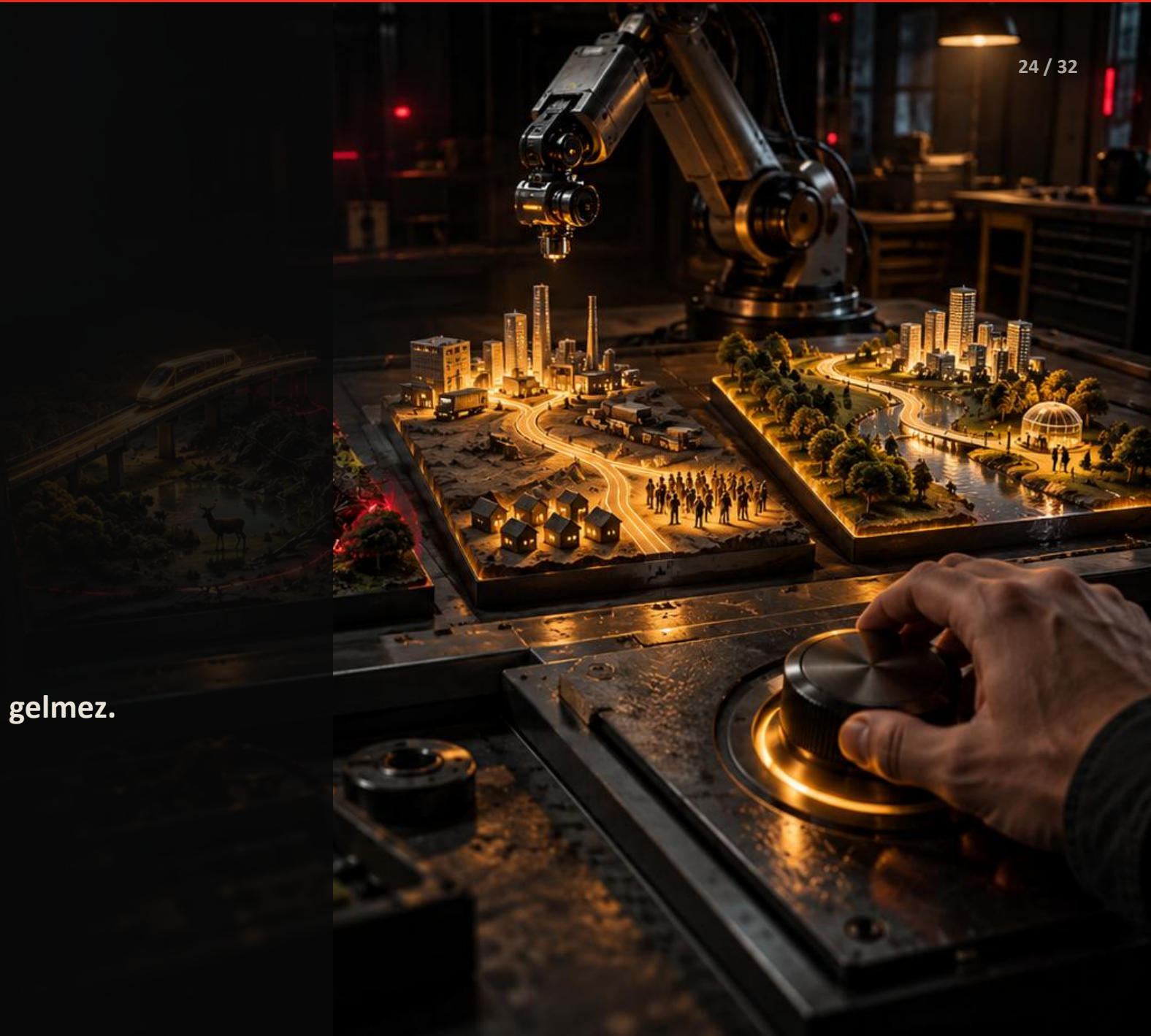

ETİK KARARLAR

Bir Karar Ne Zaman Etik Kabul Edilir?

Yapılabilir olması, yapılması gerektiği anlamına gelmez.

KANCA

HEDEFİNE ULAŞAN HER KARAR DOĞRU MUDUR?

Sonuç iyi görünse bile bedeli başkasına yüklenebilir.

ETKİLİ

Hedefe ulaştı mı?

ADİL

Hakları korudu mu?

SORUMLU

Bedeli görünür mü?

Başarı ölçütü, etik ölçüt değildir.

ANA TEZ

ETİK KARAR, SONUCU DEĞİL ETKİYİ DE TARTAR.

Amaç, haklar, etkiler ve sorumluluk birlikte değerlendirilir.

01

AMAÇ

Hangi iyiliği hedefliyor?

02

HAKLAR

Kim korunmalı?

03

ETKİ

Kim fayda ya da zarar görüyor?

04

SORUMLULUK

Kim hesap veriyor?

Etik karar = iyi amaç + haklar + öngörülen etki + sorumluluk.

ETİK YANILGI

“YASALSA ETİKTİR”

Yasa alt sınırı çizer; etik, hakları ve etkileri de sorgular.

YASA

+

ADALET

+

GEREKÇE

Kural ne diyor?

Yük kime düşüyor?

Karar savunulabilir mi?

PAYDAŞLAR

KİM ETKİLENİYOR? ÖNCE ONU GÖR.

01	DOĞRUDAN	Kararı hemen yaşayan
02	DOLAYLI	Sonucu zamanla hisseden
03	SESSİZ	Karara katılamayan
04	GELECEK	Henüz masada olmayan

ETİK DÖNGÜ

DÖRT ADIM, TEK SAVUNULABİLİR KARAR.

Etkiyi karar öncesinde öngör; sonrasında yeniden izle.

GÖR**Fayda ve zararı tart**

Alternatifleri karşılaştır

KARAR VER → ETKİYİ İZLE

Etik düşünme, karar verildikten sonra bitmez.

EŞİTLİK ≠ ADALET

HERKESE AYNİYİ VERMEK, HER ZAMAN ADİL DEĞİLDİR.

EŞİTLİK

Herkes ayni kaynak

HAKKANİYET

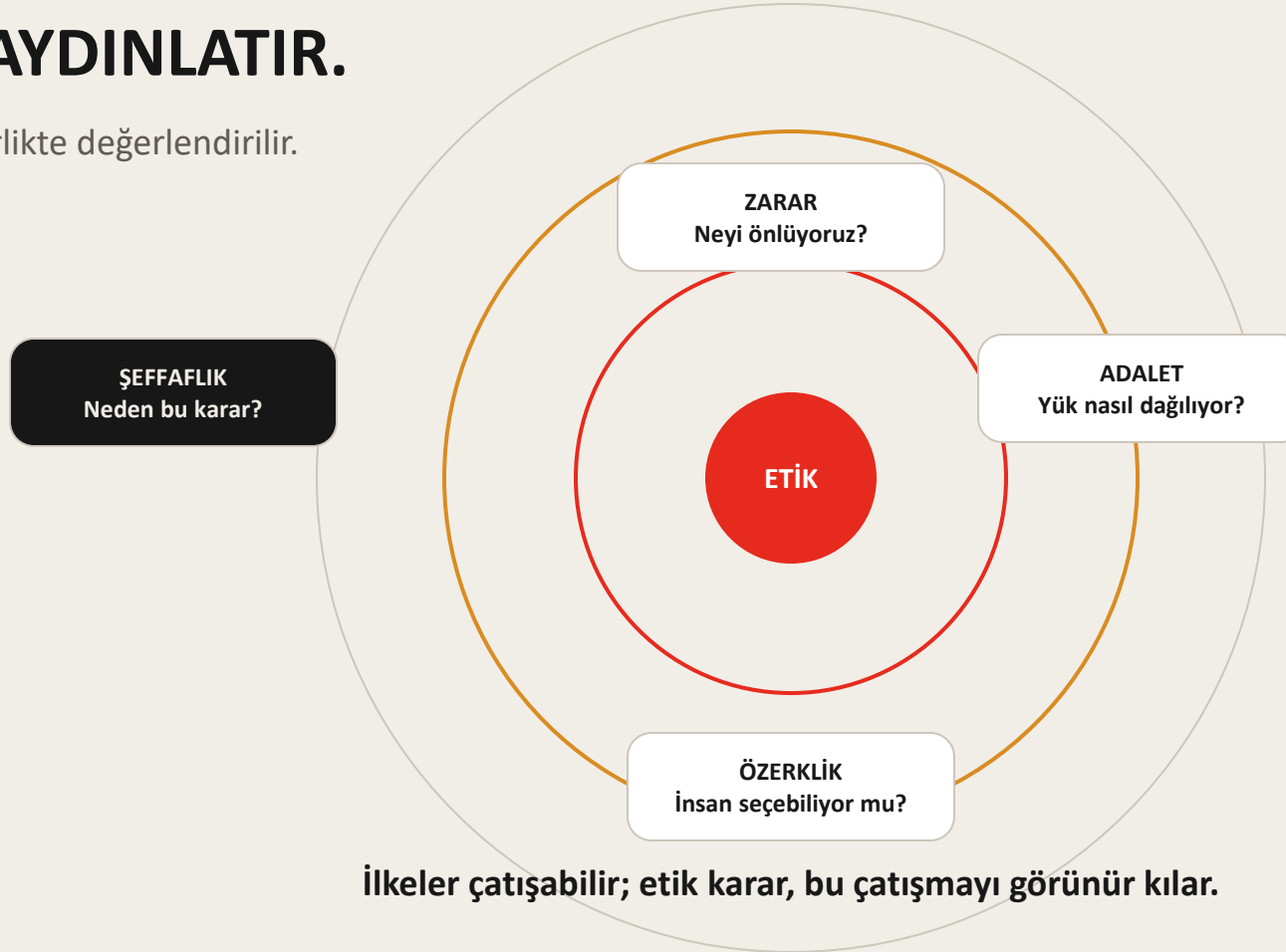
İhtiyaca göre destek

Soru: Sonuçtaki fırsat farkı azalıyor mu?

ETİK MERCEK

DÖRT İLKE, TEK KARARI AYDINLATIR.

Bir ilke yetmez; etkiler birlikte değerlendirilir.

ETKİ YOLU

ETKİYİ ÖNGÖRMEDEN, KARAR VERME.

KİM?

FAYDA

ZARAR

ALTERNATİF

KARAR

ETİK EŞİKLER

BİR KARARI, DÖRT EŞİKTEN GEÇİR.

Hiçbiri tek başına yeterli değildir.

1**ZARAR**

Önlenebilir zarar var mı?

2**ADALET**

Fayda ve yük nasıl dağılıyor?

3**ÖZERKLİK**

İnsan seçebiliyor mu?

4**ŞEFFAFLIK**

Karar açıklanabiliyor mu?

Bir eşik aşılmıyorsa kararı yeniden tasarla.

ETİK KARAR İZİ

İYİ NİYET DEĞİL, İZLENEBİLİR GEREKÇE.

Kararı hangi değerlerin ve etkilerin biçimlendirdiğini kaydet.

01

AMAÇ

Ne hedeflendi?

02

PAYDAŞ

Kim etkilendi?

03

FAYDA

Ne iyileşti?

04

ZARAR

Ne riske girdi?

05

GEREKÇE

Neden bu seçim?

Kayıt, kararı savunmayı ve gerektiğinde düzeltmeyi sağlar.

VAKA

100 LİTRE SU, TEK BİR “DOĞRU” KARAR YOK.

Verim, yaşam ve gelecek aynı kararda yarışır.

SİSTEM ÖNERİSİ

100 L

toplam su

80 L

sebze bahçesi

20 L

yaşam alanı

%18

verim artışı

ETİK SORULAR

- ? Kim fayda görüyor?
- ? Tozlayıcılar zarar görür mü?
- ? Asgari yaşam suyu ne?
- ? Başka dağılım mümkün mü?

ETİK KARAR İNCELEMESİ

BEŞ SORU. TEK BİR İYİ SONUÇ YETMEZ.

01

KİM ETKİLENİYOR?

GÖR

02

KİM FAYDA GÖRÜYOR?

TART

03

KİM ZARAR GÖREBİLİR?

KORU

04

BAŞKA SEÇENEK VAR MI?

KIYASLA

05

KARARI SAVUNABİLİR MİYİZ?

SAVUN

Etik karar, görünmeyen bedeli de hesaba katar.

NİYET YANILGISI

İYİ NİYET, KÖTÜ ETKİYİ SİLMEZ.

TOPLAM ETKİYİ ÖLÇ.

AMAÇ → PAYDAŞ → ETKİ → DÜZELT

Verimli sistem, görünmeyen zarar üretebilir.

SINIF PROTOKOLÜ

8 DAKİKALIK ETİK KARAR TESTİ

Ekipler bir kararın görünmeyen bedelini ve alternatifini tartışır.

1 PROBLEM

Karar ne?

2 PAYDAŞ

Kim etkileniyor?

3 FAYDA

Kim kazanıyor?

4 ZARAR

Kim kaybedebilir?

5 ALTERNATİF

Başka ne mümkün?

6 GEREKÇE

Neden bu seçim?

Çıktı: 2 paydaş • 1 olası zarar • 1 savunulabilir karar

SONUÇ

GÖR.

TART.

KORU.

GEREKÇELENİR.

Sıradaki soru: Bir sistemin taraflı karar verdiğini nasıl anlarız?